

Os bos libros incitan a compartilos con outros, a transferir a experiencia da lectura, de forma que as aulas deberían constituírse en círculos de conversación, en espazos protectores das palabras dos alumnos sobre os libros lidos.

Juan Mata: *Como mirar a la luna*

Edita:

Xunta de Galicia
Consellería de Educación e Ordenación Universitaria
Dirección Xeral de Ordenación e Innovación Educativa

Ilustración:

Oscar Villán

Idea e textos:

Colectivo Acatrotintas: Mayte Leis, Cristina Novoa,
Magdalena de Rojas, Juana Vázquez

Impresión:

Gráficas Celarayn, S.A.

D.L.: C 3250-2006

Nun tempo e nun lugar que ninguén coñece, existía unha cidade que era verdadeiramente de ouro, toda enteira. Tan difícil de atopar que só uns poucos viaxeiros extraviados deron con ela ou, mellor dito, coas altas murallas que a rodeaban e a protexían.

Antonio R. Almodóvar: *El bosque de los sueños*

Do Tópico ao Trópico

Toda lectura é, á fin, unha viaxe. Saír de viaxe e ler un libro obedecen á mesma pulsión: o desexo ou a necesidade de abrir unha paréntese na vida cotiá, romper coa rutina, coñecer outros lugares, vivir novas experiencias, ser outros. Regresar, como pechar o libro, supón unha volta á vida de cadaquén, pero cunha maior bagaxe: coñecementos, palabras, imaxes, sons, inquedanzas, emocións... son os *souvenirs* lixeiros que se foron engadindo á equipaxe de saída.

Os libros de viaxe integran dunha forma máis explícita os aspectos que teñen en común a viaxe e a lectura. A campaña **Ler o mundo** pretende poñer en contacto o alumnado destas idades cun tipo de lecturas que responden ás súas demandas á hora de achegarse aos libros: aventuras, diversión, personaxes cos que identificarse, historias que os emocionen... Viven agora experiencias que a estas idades son máis frecuentes, como a participación en intercambios escolares, os cursos no estranxeiro para a aprendizaxe de idiomas, a asistencia a campamentos, a convivencia con rapaces e rapazas doutros países (os participantes nos programas de acollida a nenos saharauís, por exemplo, ou aqueles que veñen vivir ao noso país). Viaxar a outro país, a outro continente, a outro mundo, ou a outro barrio da propia cidade, é unha experiencia emocionante que pode tamén facerse a través da lectura. Buscando o propio rumbo, seguindo os seus propios intereses, rapaces e rapazas van medrando como persoas e tamén van aprendendo a seleccionar as súas lecturas.

Do mesmo xeito que hai diferentes tipos de viaxeiros (intrépidos, solitarios, prudentes, aventureiros ou previsores; con mochila ou con maleta; de hotel ou de cámping; de negocios ou de vacacións), tamén hai diferentes tipos de viaxes literarias: iniciáticas, xeográficas ou de exploración, urbanas, a países exóticos, fantásticas, interiores, forzadas polas circunstancias, na procura de alguén... Un bo libro de viaxes ten sempre como elemento indispensable a transformación que viven os seus protagonistas e, como efecto colateral da súa lectura, produce sempre algún cambio na mirada de quen o le.

Ler o mundo é unha invitación a viaxar por paisaxes literarias e humanas que nos axuden a ampliar a nosa forma de ver o mundo.

Ler o mundo.

Caderno de viaxe

A campaña de lectura en centros escolares deseñada pola Consellería de Educación para o ano 2006, baixo o lema xeral “Hora de ler”, pretende achegarlle ao alumnado do terceiro ciclo de ensino primario un material específico que favoreza a lectura de libros de viaxes.

Este material é, en esencia, un diario de lecturas con estética de caderno de viaxe. Este tipo de cadernos persoais, que recollen unha experiencia vivida nun lugar do mundo diferente ao da residencia habitual, son un recurso que, dada a temática da campaña, non se pode deixar á marxe. A creación dun caderno persoal integra, de maneira moi especial, lectura e escritura; é, polo tanto, unha ferramenta educativa de gran potencialidade.

Os cadernos de viaxe vanse facendo dende a folla en branco. As súas páxinas acollen apuntamentos rápidos, reflexións, impresións, unha entrada de museo, un billete de tranvía e, mesmo, unha mancha fortuita no papel que pode inspirar un debuxo no que anotar unha data, un destino, un nome de lugar. É precisamente a espontaneidade destes rexistros o que permite volver despois sobre eses momentos, momentos que tamén poden xurdir da lectura. Proponse, pois, facilitar os medios para que rapaces e rapazas teñan onde apreixar lembranzas da selección de libros de viaxes que aparece na guía e no caderno. Así, poderán anotar unha cita, imaxinar o rostro dun personaxe e facer o debuxo, rexistrar o itinerario descrito nunha lectura, anotar un nome de lugar que lles chame especialmente a atención...

Deseñouse este diario de lecturas para o alumnado cunha concepción aberta, para que sexa o traballo persoal de cadaquén o que defina o resultado, tanto en contidos coma en estética. De todos os xeitos, e coa finalidade de facilitar o seu uso, o caderno de viaxe consta de diferentes apartados:

- ⇒ Unha introdución, na que se define o material e se dan pistas sobre o seu uso.
- ⇒ Datos persoais do autor ou autora do caderno.
- ⇒ Unhas páxinas para anotar os datos dos libros que van lendo e realizar as actividades de expresión que esta lectura lles suxire. Para este fin, dedícase a páxina da esquerda a carón dos datos do libro lido.
- ⇒ Intercaladas entre as anteriores, aparecen unhas páxinas con pequenos fragmentos, sen identificar, pero extraídos dalgúns dos libros mencionados na guía de lectura.
- ⇒ Unhas páxinas para facer listaxes:
 - ✍ "Lista de espera": títulos que lles gustaría ler.
 - ✍ "Libros na maleta": títulos dos libros que van lendo, de calquera temática.
 - ✍ "Cazando topónimos": destinadas a anotar nomes de lugares que aparecen nas lecturas
 - ✍ Algunhas outras, sen título, para un uso libre dentro da modalidade de listaxes.
- ⇒ "Con billete de ida e volta": unha guía de lectura coa selección de libros de temática da viaxe.

Como xa se indicou, no interior do caderno de viaxes, os rapaces e rapazas van atopar uns fragmentos "anónimos". Trátase de que identifiquen o título e o autor ou autora da obra da que foron extraídos. A intención é que, en cada centro, ben dende a biblioteca escolar, ben na aula, se organice un xogo ou concurso, do xeito que se estime máis oportuno, coa estipulación dunhas normas e a súa difusión, buscando sempre fórmulas motivadoras que favorezan a intriga (pódense proporcionar pistas nalgúns casos), a busca individual ou en equipos, consultas aos compañeiros e aos adultos, a busca a través de internet e, fundamentalmente, a lectura (as solucións daranse a coñecer a través do Portal Educativo —páxina de Bibliotecas escolares—, no terceiro trimestre do curso 2006/2007).

A rosa dos ventos

Orientacións para a lectura

Nestas idades, nas que a miúdo observamos un abandono do hábito lector e mesmo do gusto pola lectura, o papel de mediador parece complicarse un pouco máis, pero precisamente por isto resulta imprescindible.

É indubidable que, mesmo para persoas ávidas de libros, que teñen incorporada a lectura á súa vida cotiá e que recoñecen esta actividade como unha fonte de pracer, ler supón sempre un certo esforzo, non é un divertimento gratuito. Aínda así, parece obvio que calquera actividade encamiñada a fomentar este hábito debe ser, como mínimo, motivadora en si mesma e ese é o obxectivo das propostas desta campaña.

Esta guía pretende facilitar o labor do docente, achegando diversas propostas que conduzan o alumnado á reflexión e á creación a partir da lectura, e que supoñan unha alternativa a outros exercicios que, aínda que ás veces son necesarios, resultan pouco motivadores para os rapaces e poden ser contraproducentes para o obxectivo que nos ocupa.

Na promoción da lectura, nada hai mellor que a oferta de bos libros. Pero, ademais diso, un bo libro avivará sempre a nosa imaxinación e creatividade, e calquera actividade que supoña o emprego de ambas suporá tamén afondar no contido deste e, mesmo, crear un lazo afectivo que pode incitar á lectura doutros libros.

Cómpre ter en conta que procesos como a creación literaria e o hábito lector van a miúdo parellos e medran simultaneamente. Pero tamén o debuxo, a creación plástica, a documentación sobre aspectos relativos á historia lida, poden ser alternativas moi valiosas no camiño que nos conduce a mergullarnos no veneno da lectura. Por esa liña queren ir as suxestións que se fan nesta guía. Acompáñase tamén unha relación bibliográfica de materiais que achegan moitas outras.

Para termos un mínimo de éxito no labor como mediadores con lectores destas idades, cómpre lembrar algunhas conclusións de estudosos e expertos no fomento do hábito lector:

- ⇒ Un lector autónomo ou mesmo experto non debe ser sinónimo dun lector abandonado. A mediación segue a ter moita importancia nestas idades e pode producir moitos froitos. Amosar libros, falar con entusiasmo deles, ler fragmentos ben escollidos en voz alta... son xeitos naturais de incitar á lectura.
- ⇒ O hábito lector supón a consolidación dunha afección á que só se chegará, como a calquera outra, pola obtención dunha recompensa persoal, dun certo pracer, no que sempre están presentes as emocións. A lectura medrará se se xera un clima de afecto cara a ela.
- ⇒ Polo mesmo, un bo mediador soamente o será presentando os libros que en verdade o seducisen, as súas lecturas máis valoradas e queridas.
- ⇒ O respecto á liberdade de elección, ao gusto persoal de cada rapaz, conduciranos ás veces a aceptar mesmo obras de dubidosa calidade. Mais isto non se contradí coa nosa obriga de tender pontes e abrir camiños, ofertando moito e bo.

Estampas de viaxes: algunhas propostas

Partindo da idea de lectura como viaxe cara a outras terras, outros tempos, outras vidas... da man de historias que discorren por camiños de aventura e risco, ou soidade e introspección, o lector-viaxeiro pode realizar múltiples actividades e recollelas nas páxinas do seu *Caderno de viaxe*.

As seguintes suxestións amosan algunhas posibilidades das moitas que nos proporciona a lectura:

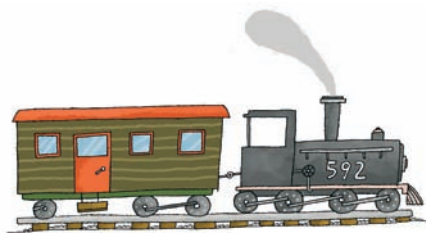
- ⇒ A expresión plástica (debuxo, colaxe, fotografía...) ou escrita a partir dela.
- ⇒ A reflexión e análise dos elementos dunha historia.
- ⇒ O aproveitamento das dúbidas e interrogantes que nos xera, como motor doutros coñecementos ...

Así, con cada libro viaxado, podemos ir variando contidos e formas nas páxinas do caderno e fóra del. Velaí algunhas actividades que os rapaces poden realizar:

• A miña equipaxe:

¿Que roupas e obxectos viaxarían contigo neste libro? ¿Que precisarías realmente?
¿Como serían esas cousas que levarías?

1. Demostra que es un viaxeiro previsior e elabora a túa listaxe de obxectos persoais, para non esquecer nada importante.
2. Debuxa, recorta, pega algunha peza e obxecto que gardarías dentro da túa maleta para acompañar os protagonistas desa historia.

• Escriboche dende lonxe:

Sitúate nun momento e lugar dos que aparecen na historia que lees. Pensa en alguén dos que te rodean (un amigo, un mestre, un familiar) e escribelle dende aló. Podes facelo de varias formas:

1. Utiliza o formato propio dunha postal.
2. ¿Coñeces os telegramas? Envíalle un.
3. ¿Cal sería o tipo de texto para enviar máis adecuado á época do libro? ¿A carta, o correo electrónico, a postal...? Decídeo ti e escribenos dende onde esteas.

• Lugares que visitei:

¿Lembras a cantos sitios fuches nesta historia? Escolle un, o teu favorito, aquel ao que realmente irías de viaxe.

- ⇒ Busca fotos ou debuxos dese sitio ou de lugares semellantes e pégaos no teu *Caderno de viaxe*.
- ⇒ Con anaquiños de fotos distintas elabora unha colaxe que represente ese lugar. Podes conseguilas, por exemplo, en folletos turísticos. Tamén podes mesturar fotos con debuxos.

• Itinerario:

¿Cal foi a ruta que seguiches acompañando os personaxes desta historia? ¿Por cantos lugares pasaches e que cousas importantes viches en cada un?

- ⇒ Se o relato sucede en lugares reais, podes localizalos nun atlas. Pega no teu caderno o mapa desa viaxe e rodea os nomes máis importantes na historia. Pescuda cousas sobre eses sitios.
- ⇒ Elaboro un itinerario cos nomes dos lugares e as visitas obrigadas que calquera de nós debería facer se nos dispuxésemos a viaxar seguindo a historia dese libro.

• Unha páxina chea de *souvenirs*:

Cando imos de viaxe podemos traer pequenos recordos, para despois miralos e rememorar momentos vividos: entradas e *tickets*, tarxetas, pequenos envoltorios con inscricións no idioma do país, folliñas e flores para secar e pegar...

⇒ Debuxa ou pega no teu caderno pequenos obxectos dos que poderías ter traído da túa viaxe.

• A mellor compañía nesta viaxe:

De entre todos os personaxes que coñeches nesta historia, escolle aquela persoa coa que manterías unha amizade, aquela que escolles como mellor compañeira.

⇒ Describea e/ou debúxa.

• Que mal trago pasei cando...

¿Lembras ese momento do relato que che resultou máis angustiante, que che facía sentir medo ou inqueda?

⇒ Converte unha páxina do teu caderno na dun diario e conta en primeira persoa o que sentiches.

Para realizar estas e outras actividades, o lector-viaxeiro irá facendo unha análise implícita de aspectos como o tempo e o espazo na narración, unha interpretación propia dos personaxes, unha secuenciación de sucesos culminantes e, mesmo, poderá achegar unha visión crítica sobre aspectos tan frecuentemente esquecidos como a ilustración.

Os cadernos de viaxes irán tomando formas diversas e persoais. As súas páxinas poderán ser variadas e creativas e dar lugar a resultados moi diferentes: tanto como as persoas que os realicen.

Ao final do traxecto, contaremos con material digno dunha exposición e ata podemos propoñerlles a todos os viaxeiros que escollan, de entre todos, aquel caderno que máis lles guste.

Bitácoras

A imitación dos diarios de navegación xurdiron dende hai algún tempo, en internet, os *blogs* ou bitácoras, uns cadernos persoais na rede, nos que o autor ou autora publica as súas opinións, comentarios, creacións, informacións, ligazóns preferidas... Unha das características máis interesantes destes *blogs* é a posibilidade de que os lectores poidan incorporar as súas opinións a cada un dos temas expostos, co que a bitácora se vai enriquecendo de forma colectiva. Poden conter texto, pero tamén fotografías, vídeos, audio... Son actualizadas con moita frecuencia e organizan a súa información cronoloxicamente.

A difusión que acadou nos últimos anos este tipo de publicacións vén dada pola súa potencialidade comunicativa, a súa facilidade de creación (existen en internet varias páxinas gratuítas que posibilitan a posta en marcha de *blogs* mediante modelos predeseñados) e de consulta. Os autores recomentan outras bitácoras da mesma temática e, deste xeito, mediante a consulta enlazada, vanse conformando comunidades de *blogs*.

As bitácoras ofrecen o atractivo de internet e un soporte áxil que combina textos breves e imaxes, xunto co valor engadido da visión persoal do seu autor. Son unha ferramenta de grande interese no ámbito educativo porque reúnen o traballo de lecto-escritura tradicional, coas vantaxes das tecnoloxías da comunicación:

- ⇒ Os alumnos séntense motivados a presentar textos correctos para que sexan ben interpretados.
- ⇒ Acostúmanse a argumentar as súas opinións e a valorar os comentarios dos outros.
- ⇒ Resultanlles moi gratificantes, porque saben que o seu traballo vai ser difundido inmediatamente fóra do centro, agardando con expectación os posibles comentarios.
- ⇒ Dependendo sempre de como se organice o proceso, poden facilitar o traballo en equipo e a colaboración entre distintos grupos do mesmo ou doutros centros.

Esta ferramenta pode ser empregada para o fomento da lectura e da escritura dende a biblioteca escolar, procurando a integración de actividades que se leven a cabo en distintos momentos e lugares do centro educativo.

En consonancia co caderno de viaxe que recibe o alumnado no contexto desta campaña de lectura, *Ler o mundo*, propónse a creación dunha bitácora dende a biblioteca escolar, que facilite:

- As recomendacións de libros lidos por parte dos propios alumnos e alumnas.
- As propostas de lectura por parte do profesorado.
- A difusión dos traballos escritos ou plásticos que se elaboren a partir de lecturas.
- A divulgación das actividades de animación a lectura da biblioteca ou doutras institucións próximas ao centro.
- A consulta, a través de ligazóns, doutros *blogs* relacionados coa lectura ou coas bibliotecas.
- A publicación de pistas para o xogo de textos, incluído neste caderno.

Dada a idade do alumnado, a creación e o mantemento da bitácora corresponderalle ao profesorado, quen organizará o mellor xeito de participación nesta.

Unha experiencia de bitácoras en centros de ensino primario aparece recollida na publicación *Saudiña*, da Xunta de Galicia, n.º 12, de abril de 2006: *O mundo nun blog*, de Xosé A. Vicente Rodríguez.

Con billete de ida e volta:

guía de lectura

Propóñense, baixo esta epígrafe, unha serie de títulos de libros e outros materiais que teñen en común a temática das viaxes. Recóllense textos en lingua galega e lingua castelá e de diferente nivel de dificultade. Para orientar o profesorado no seu labor de mediadores, e tamén o alumnado, na súa busca persoal de lecturas, sinaláanse cun asterisco os libros que chamariamos para viaxes organizadas, aquelas que polo seu nivel de dificultade esixen certa experiencia lectora e, se é o caso, motivación e apoio por parte dun compañeiro ou doutra persoa mediadora.

- Aleixandre, Marilar: *O chápiro verde*, Vigo: Xerais-Sopa de libros, 2002. (gal.)
- Alonso, Fran: *Cidades*, Vigo: Xerais-Merlín, 1997*. (gal.)
- Andersen, H.Ch.: *A raíña das neves*, Vigo: Xerais (Contos de Andersen), 2000. (gal.)
- Anno, Mitsumasa: *El viaje de Anno (I, II, III e IV)*, Barcelona: Juventud. (cast.)
- Babarro, Xoán: *Sempre Hausa*, Vigo: Galaxia-Árbore, 2004. (gal.)
- Caride, Ramón: *Perigo vexetal*, Vigo: Xerais-Merlín, 2005. (gal.)
- Climent, Paco: *El aprendiz de Stanley*, Barcelona: Ediciones del Bronce-Jóvenes del Bronce, 1999*. (cast.)
- Colfer, Eoin: *Artemis Fowl: encuentro en el Ártico*, Barcelona: Montena, 2002. (cast.)
- Croteau, Mari-Danielle: *Mi noche en los glaciares*, México: Fondo de Cultura Económica, 2005. (cast.)
- Dahl, Roald: *Charlie e o grande ascensor de cristal*, Vigo: Xerais, 2005. (gal.)
- Dahl, Roald: *Iago e o pexego xigante*, Vigo: Edicións do Cumio, 1990. (gal.)
- Ende, Michael: *Jim Boton y Lucas el maquinista*, Barcelona: Noguer, 1987. (cast.)
- Ende, Michael: *La historia interminable*, Madrid: Alfaguara, 1978*. (cast.)
- Fernández Paz, Agustín: *A escola dos piratas*, A Coruña: Rodeira, 2005. (gal.)
- Fernández Paz, Agustín: *As flores radioactivas*, Vigo: Xerais-Merlín, 2006. (gal.)
- Fernández, Ana María/Babarro, Xoán: *Contos do reino de Mamoranguá*, Vigo: Ir Indo, 1999*. (gal.)
- Funke, Cornelia: *El señor de los ladrones*, Barcelona: Destino, 2003*. (cast.)
- Gisbert, Joan Manuel: *La maldición del arquero*, Barcelona: Planeta&Oxford-Camaleón, 2005. (cast.)
- Gómez Cerdá, Alfredo: *Un amigo en la selva*, Zaragoza: Edelvives, 2005. (cast.)
- Goscinny/Uderzo: *Astérix* (toda a serie), Barcelona: Salvat, (a maioría dos títulos en galego). [Cómic]
- Hinrichs, Meike: *A viaxe de Cora*, Pontevedra: Kalandraka-Tiramillas, 2002. (gal.)
- Hergé: *As aventuras de Tintín* (toda a serie), Barcelona: Juventud, 1989 (tradución de Valentín Arias). (gal.) [Cómic]
- Juster, Norton: *La cabina mágica*, Madrid: Anaya, 1998*. (cast.)
- Knister: *Kika superbruja en el salvaje oeste*, Madrid: Bruño, 2005. (cast.)
- Kordon, Klaus: *Viaje a la isla de los milagros*, Madrid: Alfaguara, 1998. (cast.)
- Landa, Mariasun: *O carpin suicida*, Vigo: Xerais-Sopa de libros, 2004. (gal.)

- Lewis, C.S.: *Las Crónicas de Narnia* (serie), Barcelona: Planeta, 2005*. (cast.)
- Lindo, Elvira: *Manolito on the road*, Madrid: Alfaguara, 1999*. (cast.)
- López Narváez, Concha: *Endrina e o segredo do peregrino*, Vigo: Galaxia-Árbore, 1992. (gal.)
- Martín Gaité, Carmen: *Caperucita en Manhattan*, Madrid: Siruela, 1998*. (cast.)
- Mattingley, Christobel: *Asmir no quere pistolas*, Madrid: Alfaguara, 1995. (cast.)
- Matute, Ana María: *El polizón del Ulises*, Barcelona: Lumen, 1995. (cast.)
- Miranda, Xosé: *Álvaro e Álvaro*, Vigo: Xerais, 2005. (gal.)
- Nancy Farmer: *El mar de los trolls*, Barcelona: Destino, 2005*. (cast.)
- Nimmo, Jenni: *La esfera del tiempo (Medianoche para Charlie Bone II)*, Barcelona: Ediciones B, 2005. (cast.)
- Oz, Amos: *La bicicleta de Sumji*, Madrid: Siruela, 2005. (cast.)
- Philip, Neil: *Las aventuras de Ulises*, Barcelona: Art Blume, 2003. (cast.)
- Reigosa, Antonio: *Resalgarío*, Vigo: Xerais, 2001. (gal.)
- Reimóndez, María: *Usha*, Vigo: Xerais, 2006. (gal.)
- Rouco, Fina: *¡Ai, cando llo conte a Uxia!*, Madrid: Edelvives, 2002. (gal.)
- Saint-Exupéry, A.: *O principíño*, Vigo: Galaxia-Árbore, 2003*. (gal.)
- Sánchez, Gloria: *Frangulla*, Zaragoza: Edelvives-Tambre, 2002. (gal.)
- Schins, Marie-Thérèse: *Mi casa es tu casa*, Zaragoza: Edelvives- Cuadernos de viaje de Sandra, 2004. (cast.)
- Schulz, Hermann: *Si un león te pregunta la hora*, Zaragoza: Edelvives- Ala Delta, 2004. (cast.)
- Schwarz, Annelies: *Volveremos a encontrarnos*, Madrid: SM, 1990*. (cast.)
- Sibley, B. / Howe, J.: *De una ida y de una vuelta: El mapa de El Hobbit*, Barcelona: Minotauro, 1995*. (cast.)
- Tébar, Juan (adaptador): *Contos das 1001 noites*, Vigo: Xerais, 2001*. (gal.)
- Terzi, Marianella: *¿De vacaciones en México?*, Zaragoza: Edelvives-Aladelta, 2005. (cast.)
- Tolkien, J.R.R.: *O hobbit*, Vigo: Xerais-Fóra de xogo, 2004*. (gal.)
- Vázquez Chantada, Francisco: *Crónica de Ofiusa*, Santiago de Compostela: Sotelo Blanco, 2003*. (gal.)
- Ventura Tirado, José F.: *El viaje de Ramón Cáster a la isla del tesoro*, Zaragoza: Edelvives-Ala Delta, 1998. (cast.)
- Villar Janeiro, Helena: *Viaxe a Illa Redonda*, Vigo: Galaxia, 1997. (gal.)
- Zimnik, Reiner: *Xonás o pescador*, Pontevedra: Kalandraka-Seteleguas, 2001. (gal.)

Páxinas web:

- http://go.hrw.com/atlas/span_hm/world.htm (Acceso a mapas)
- <http://earth.google.es/> (Unha fiestra pola que mirar o planeta)
- <http://www.ourizoazul.org> (Literatura infantil e xuvenil galega. Consellería de Cultura e Deporte)
- <http://www.filix.org> (Páxina de literatura infantil e xuvenil en galego)
- <http://www.galiciaencantada.com> (Enciclopedia da fantasía popular galega, coordinada por Antonio Reigosa)
- <http://www.clubkirico.com/home.php> (Selección de libros de calidade para os lectores novos)
- <http://www.sol-e.com> (Páxina de literatura infantil e xuvenil; servizo de orientación lectora; busca temática)
- <http://www.opacmeiga.rbgalicia.org> (Páxina de acceso aos catálogos das bibliotecas escolares e públicas integradas no Proxecto Meiga).

Música para viaxar

- Ali Farka Toure/ Ri Cooder: *Talking Timbuktu*, World Circuit, 1994 (Mali-EEUU)
- Vicente Amigo: *Ciudad de las ideas*, BMG, 2000 (España, flamenco)
- Arnaldo Antunes, Carlinhos Brown e Marisa Monte: *Tribalistas*, EMI, 2002. (Brasil)
- Joan Bibiloni: *Cassette recording*, Swingmedia, 1989 (Música do Mediterráneo)
- Richard Bona: *Scenes from mi life*, Sony Music, 1999 (Camerún)
- Carlinhos Brown: *Alfagamabetizado*, EMI ODEON, 1996 (Brasil)
- Chico César: *Aos vivos*, Velus (Brasil)
- Jorge Drexler: *Frontera*, Virgin, 1999. (Uruguai)
- Farafina: *Faso Denou*, Realworld, 1993 (Burkina Faso)
- Gilberto Gil: *Ao vivo em Tóquio*, Warner Music (Brasil)
- Adam Gtaracki :*Jewish lullabies*, Studio Grelcom, 2005 (Judía. Klezmer)
- Guinga: *Cheio de dedos*, Velus (Brasil)
- Hamza El Din: *Muwashshah*, JVC, 1995 (Exipto)
- Harem II: *Time of Rhythm*, Mega Müzik, 2003 (Turquia)
- Hedningarna: *Trä*, Resistencia, 1995 (Finlandia)
- Maria João/ Mario Laginha: *Chorinho feliz*, Verve, 2000 (Portugal)
- Kepa Junkera: *Bilbao 00:00h*, Resistencia, 1998. (Euskadi)
- Maria Kalaniemi: *Ahma*, Rockadillo Records, 1999 (Finlandia)
- Salif Keita: *The Mansa of Mali*, BMG, 1994 (Mali)
- Khaled: *Sahra*, Barclay, 1996 (Alxeria)
- La bottine souriante: *En spectacle*, Resistencia, 1998.(Canadá, francófona)
- Né Ladeiras: *Todo este céu*, Sony Music, 1997 (Portugal)
- Ladysmith Black Mambazo: *Gift of. The Tortoise*, Timbuktu Records, 1994 (Sudáfrica)
- Lokua Kanza: *Lokua Kanza*, BMG, 1993 (República Democrática de Congo - Zaire)
- Milton Nascimento: *Angelus*, Warner Bros Records, 1993 (Brasil)
- Orchestre National de Barbès: *En concert*, Virgin, 1997 (Francia-Magreb)
- Oskorri: *Marijane Kanta zan!*, Elkarlanean, 1997 (Euskadi)
- Marta Sebestyén: *The best of Marta Sebestyén*, Rykodisc, 1997 (Hungria)
- Silvia Torres: *Silvia Torres*, Batimacumba, 1999 (Brasil)
- Yulduz Usmanova: *Binafscha*, BMG, 1996 (Uzbekistán)
- Varios autores: *Balkanmusic. El tiempo de los gitanos*, Nuba records, 2005. (Balcáns)
- Varios autores: *Côus Côus Béat*, Nascente, 2000 (Magreb)
- Varios autores: *Dublin to Dakar. A celtic odyssey*, Putumayo, 1999 (Música do mundo)
- Varios autores: *French café*, Putumayo World Music, 2003. (Francia)
- Varios autores: *Hemisphere No More*, EMI Records, 1995.(Música do mundo)
- Varios autores: *Mali to Memphis*, Putumayo World Music, 1999 (Mali-EEUU)
- Varios autores: *Mississippi blues*, Putumayo World Music, 2001 (EEUU)
- Varios autores: *Naciones celtas I, II, III*, Fonomusic, 1998. (Música dos países celtas)
- Varios autores: *ROOTS, REELS+RHYTHMS A scots fusion experience*, Nascente, 2000 (Escocia)
- Varios autores: *The Rough Guide to West African Music*, World Music Network, 1995 (África)

Rodando

Breve selección de películas con temática de viaxe, de interese para o alumnado destas idades:

- *El viaje de Chihiro*, Dir. Hayao Miyazaki, Disney, 2001.
- *El castillo ambulante*, Dir. Hayao Miyazaki, Disney, 2005.
- *La vuelta al mundo en 80 días*, Dir. Frank Coraci, Disney, 2004.
- *James y el melocotón gigante*, Dir. Henry Selick, Disney, 1996.
- Astérix (en animación): *Astérix o galo* (1967), *Astérix e Cleopatra* (1968), *Os doce traballos de Astérix* (1976), *Astérix e a sorpresa de César* (1985), *Astérix e os bretóns* (1986), *A gran loita* (1989), *A gran travesía* (1995)
- Astérix (con actores) *Obélix contra César* (1998) Dir. Claude Zizi, *Astérix e Obélix: Misión Cleopatra*. (2002) Dir. Alain Chabat.
- Tintín (animación, algúns títulos): *Tintín en América*, *La isla negra*, *El país del oro negro*, *Objetivo: la Luna*, *Aterrizaje en la Luna*, *El templo del sol*, *El lotus azul*, *Tintín en el Tibet*, *Vuelo 714 a Sidney*.

Bibliografía e recursos para mediadores

- CIDE (Centro de Investigación y Documentación Educativa): *Los hábitos lectores de los adolescentes españoles*, Madrid: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, 2003.
- Cassany, Daniel: *Tras las líneas. Sobre la lectura contemporánea*, Barcelona: Anagrama (col. Argumentos), 2006.
- Equipo Peonza: *El rumor de la lectura*, Madrid: Anaya, 2001.
- Favret, Hafida; Lerasle, Magdeleine: *A la sombra del olivo. El Magreb en 29 canciones infantiles*, Kókinos, 2005. Un libro, un CD. Tradución e adaptación: Miguel Ángel Mendo.
- Fundación Germán Sánchez Ruipérez: *¿Nuevas lecturas? ¿Nuevas formas de leer? Lectura y escritura multimedia en las bibliotecas públicas y escolares. (XIII Jornadas de Bibliotecas Infantiles, Juveniles y Escolares)*, Salamanca: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 2005.
- Fundación Germán Sánchez Ruipérez: *Animar a escribir para animar a leer (VI Jornadas de Bibliotecas Infantiles y Escolares)*, Salamanca: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1999.
- González, Arsenio Manuel: *Escuchar, hablar, leer y escribir (Actividades con el lenguaje)*, Madrid: Ediciones de la Torre, 2000.
- Marina, José Antonio e Válgoma, María de la: *La magia de leer*, Barcelona: Plaza & Janés, 2005.
- Mascato, Antón (dir.): *Atlas Xeográfico Cumio de Galicia e do Mundo*, Vigo: Edicións do Cumio, 2005
- Mata, Juan: *Como mirar a la luna. Confesiones a una maestra sobre la formación del lector*, Barcelona: Graó, 2005
- Méndez Fernández, Luz: *¿Por que se chama así este sitio? Significado dos nosos nomes de lugar*, Santiago de Compostela: Lea, 2000.
- Monllor, Cecillia: *Clubs de lectura*, Santiago de Compostela: Xunta de Galicia, Consellería de Cultura, Comunicación Social e Turismo, 2004.
- Moreno, Victor: *El deseo de escribir. Propuestas para despertar y mantener el gusto por la escritura*, Pamplona: Pamiela, 1994.

- Moreno, Víctor: *El deseo de leer. Propuestas creativas para despertar el gusto por la lectura*, Pamplona: Pamiela, 1994. (1.ª edición 1985).
- Moreno, Víctor: *Va de poesía. Propuestas para despertar el deseo de leer y escribir poesías*, Pamplona: Pamiela, 1998.
- Pennac, Daniel: *Como una novela*, Barcelona: Anagrama, 1993.
- Petit, Michèle: *Nuevos acercamientos a los jóvenes y la lectura*, México: Fondo de Cultura Económica, 1999.
- *Revista Nacional Geographic* (España)
- Rodari, Gianni: *Gramática da fantasía*, Pontevedra, Kalandraka, 1999.
- Timbal-Duclaux, Louis: *Escritura creativa. Técnicas para liberar la inspiración y métodos de redacción*, Madrid: Edaf, 1993.

Na rede:

- <http://contidos.edu.xunta.es/biblioteca/index.php> Guía de recursos para as bibliotecas escolares. Consellería de Educación e Ordenación Universitaria.
- http://go.hrw.com/atlas/span_hm/world.htm Acceso a mapas diversos.
- <http://www.amigosdelibro.com> Asociación Española de Amigos do Libro Infantil e Xuvenil.
- <http://www.bienvenidosalafiesta.com> Diccionario de literatura infantil e xuvenil.
- <http://www.filix.org> Literatura infantil e xuvenil en galego.
- <http://www.fundaciongsr.es> Fundación Germán Sánchez Ruipérez, dedicada á promoción da lectura e da literatura infantil e xuvenil.
- <http://www.fundalectura.org.co> Páxina colombiana para a promoción da literatura infantil e xuvenil.
- <http://www.galix.org> Asociación Galega do Libro Infantil e Xuvenil.
- <http://www.imaginaría.com.ar> Boletín quincenal, de Arxentina, sobre literatura infantil e xuvenil.
- <http://www.revistababar.com> Revista de literatura infantil e xuvenil.
- <http://www.sol-e.com> Servizo de orientación lectora mantido pola Fundación Germán Sánchez Ruipérez e apoio do Ministerio de Cultura.
- <http://www.opacmeiga.rbgalicia.org> (Páxina de acceso aos catálogos das bibliotecas escolares e públicas integradas no Proxecto Meiga).

Bibliotecas virtuais

- <http://bibliotecasvirtuales.com/> Textos literarios diversos.
- <http://bivir.com/> Biblioteca virtual de literatura universal en galego.
- <http://bvg.udc.es/index.jsp> Biblioteca Virtual Galega. Universidade da Coruña.
- <http://www.cervantesvirtual.com/index.jsp> Biblioteca virtual Miguel de Cervantes. Ligazóns de interese.
- <http://www.icdlbooks.org> Acceso a textos de literatura infantil e xuvenil en inglés.